

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.186 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору політичних наук, професору,
професору кафедри політичних наук
Климончуку Василю Йосифовичу

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора політичних наук, професора, завідувача кафедри політичних наук і
права Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

Наумкіної Світлани Михайлівни

на дисертаційну роботу Кобця Тараса Анатолійовича на тему: «Політико-
інформаційний складник когнітивної безпеки сучасної України»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 Політологія

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Сучасний стан безпекового середовища українського суспільства визначається безпрецедентним за масштабом і системністю інформаційно-психологічним тиском з боку агресора, що супроводжує Війну за Незалежність України. Когнітивний простір стає одним з ключових напрямів воєнних дій, а маніпулювання суспільною свідомістю – стратегічним інструментом гібридної війни. У цих умовах науково обґрунтований аналіз

механізмів захисту когнітивно-інформаційного простору набуває не лише академічного, але й безпосереднього прикладного значення.

Дисертаційне дослідження Т. А. Кобця присвячене дослідженню політико-інформаційного складника когнітивної безпеки сучасної України, що є надзвичайно актуальним науковим завданням в умовах тривалої гібридної агресії. Вибір теми зумовлений об'єктивними тенденціями розвитку сучасної політичної науки, зростаючою роллю інформаційно-психологічних операцій у системі гібридного протистояння, а також недостатнім рівнем теоретичного осмислення когнітивної безпеки як самостійного напрямку наукових досліджень.

Когнітивна безпека перебуває на перетині кількох наукових дисциплін – політичної науки, психології, суспільної комунікативістики, безпекознавства – і тому її комплексне осмислення в межах єдиної концептуальної системи є нагальним завданням сучасної української науки. Дисертант своєчасно і влучно визначив цей міждисциплінарний напрямок, який ще не отримав в українській науковій спільноті достатньо систематизованого розгляду.

Особливої актуальності набуває розробка проблематики когнітивного суверенітету як здатності держави та суспільства зберігати автономію у сфері сприйняття, інтерпретації та ухвалення рішень в умовах агресивного зовнішнього інформаційного впливу. Ця категорія, концептуалізована в дисертації, відображає реальну потребу держави у формуванні цілісної стратегії захисту когнітивного простору як складника національної безпеки від когнітивних загроз.

Дисертаційне дослідження виконане у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Тема дослідження відповідає актуальним напрямкам науково-дослідної роботи кафедри політичних наук та університету («Трансформація сучасної політичної системи України: внутрішньополітичні виклики та зовнішні впливи» за номером державної

реєстрації 0117U004396). Обраний об'єкт дослідження – когнітивна безпека українського суспільства в умовах гібридної війни – чітко вписується в контекст євроінтеграційних та безпекових пріоритетів України і відповідає стратегічним завданням національної безпекової політики.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Аналіз дисертаційного дослідження Т. А. Кобця засвідчує його достатню теоретико-методологічну обґрунтованість та внутрішню логічну узгодженість. Дослідник демонструє системне мислення, уміння інтегрувати міждисциплінарний матеріал і формулювати концептуально важливі висновки.

Методологічну основу дослідження складають структурно-функціональний, системний, порівняльний та дискурс-аналітичний підходи. Їх поєднання дозволило автору здійснити комплексний аналіз як теоретичних засад когнітивної безпеки, так і практичних механізмів її забезпечення. Інформаційна база дослідження охоплює широке коло українських і зарубіжних наукових праць, нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів НАТО, ЄС та провідних міжнародних аналітичних центрів.

Наукова новизна дослідження є вагомою. Дисертантом:

уперше:

– концептуалізовано поняття когнітивного суверенітету як стратегічної мети безпекової політики держави в умовах гібридної агресії. Цей концепт органічно вписується в сучасний безпековий дискурс і має значний евристичний потенціал;

– розроблено структурно-функціональну модель когнітивної безпеки України, яка охоплює шість взаємопов'язаних компонентів: когнітивну стійкість, публічну комунікацію, інформаційний захист, наративну стратегію, освітньо-просвітницький складник та міжнародну координацію.

Модель має чітке прикладне спрямування і може бути використана у стратегічному плануванні;

удосконалено:

– теоретико-методологічні підходи до розуміння когнітивної безпеки як інтегративного політичного феномену, що поєднує виміри інформаційної, психологічної, кібернетичної безпеки;

– класифікацію когнітивних загроз за джерелами, рівнями, масштабом, інструментами та ефектом підриву стійкості суспільства;

– компонентну модель забезпечення когнітивної безпеки (нормативно-правовий, освітній, комунікаційно-інституційний і технологічний блоки);

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат дослідження когнітивних загроз і механізмів захисту когнітивного простору;

– підходи до аналізу стратегічних наративів і контрнاراتивів як інструментів зміцнення когнітивної стійкості;

– методологія порівняльного аналізу міжнародних практик забезпечення когнітивної безпеки (НАТО, ЄС, Ізраїль).

Достовірність результатів дослідження забезпечується: коректним добором методологічного інструментарію; опорою на широку теоретичну базу; залученням актуальних нормативно-правових актів та аналітичних матеріалів міжнародних безпекових організацій; послідовністю і логічністю викладу отриманих результатів.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація є цілісним, завершеним науковим дослідженням. Структура роботи відповідає меті та завданням дослідження і включає вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

У першому розділі «Теоретико-концептуальні засади когнітивної безпеки в науці» здобувач демонструє ґрунтовне знання наукового доробку з проблематики когнітивної безпеки, критично осмислює наявні підходи та формулює власне концептуальне бачення. Особливо цінним є міждисциплінарний аналіз, що дозволяє розкрити когнітивну безпеку як комплексний феномен, що поєднує виміри інформаційної безпеки, психології, комунікативістики та політичної науки. Авторська концептуальна модель взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері захисту когнітивного простору є логічно обґрунтованою і практично важливою.

У другому розділі «Когнітивна безпека українського суспільства в умовах гібридного протистояння: аналіз загроз та класифікаційних основ» здійснено комплексний аналіз сучасних загроз когнітивній безпеці. Заслуговує на увагу авторська класифікація когнітивних загроз, яка відзначається системністю і практичною застосовністю. Аналіз ролі штучного інтелекту в посиленні когнітивної вразливості є актуальним і своєчасним.

Третій розділ «Інформаційні спеціальні операції та технології когнітивного впливу в умовах воєнного стану» є найбільш прикладним. Ретельний розгляд технологій інформаційно-психологічних операцій, механізмів пропаганди та їхніх проявів в умовах Війни за Незалежність України демонструє глибоке розуміння предметної сфери. Порівняльний аналіз моделей інформаційного протистояння є методологічно коректним і теоретично обґрунтованим.

Четвертий розділ «Модель формування когнітивної безпеки сучасної України» є синтезуючим і концептуально найвагомим. Розробка структурно-функціональної моделі когнітивної безпеки, аналіз ролі національної ідентичності як чинника когнітивної стійкості, обґрунтування

поняття когнітивного суверенітету – всі ці результати мають суттєве наукове і практичне значення.

За результатами дослідження здобувачем опубліковано 13 наукових праць, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття у міжнародному виданні, що індексується у базі даних Scopus, та 6 публікацій апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає результати дослідження. Кількість, обсяг і зміст опублікованих праць відповідають вимогам МОН України і надають здобувачу право на публічний захист дисертації.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Теоретичне значення дисертаційного дослідження Т. А. Кобця полягає у суттєвому збагаченні наукового дискурсу з питань когнітивної безпеки та гібридних загроз. Уперше на рівні дисертаційного дослідження з політичної науки системно концептуалізовано когнітивну безпеку як самостійний стратегічний напрямок державної безпекової політики та обґрунтовано поняття когнітивного суверенітету.

Для наукової спільноти особливо цінними є: розроблена класифікація когнітивних загроз; структурно-функціональна модель когнітивної безпеки; методологія порівняльного аналізу міжнародних практик. Ці результати можуть стати основою для подальших досліджень у сферах безпекових студій, політичної комунікації та інформаційної безпеки.

Практичне значення роботи визначається її прикладною спрямованістю. Сформульовані рекомендації щодо формування національної стратегії когнітивної безпеки, розвитку системи когнітивного моніторингу, зміцнення медіаграмотності та цифрової культури можуть бути безпосередньо використані органами державної влади, аналітичними центрами, медіаструктурами, системою освіти.

Суспільне значення дослідження є очевидним в умовах тривалої інформаційно-психологічної агресії: підвищення когнітивної стійкості громадян, зміцнення їхньої здатності до критичного сприйняття інформації та протидії маніпуляціям – нагальне завдання, для вирішення якого дисертація пропонує науково обґрунтований інструментарій.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ознайомлення з матеріалами дисертаційного дослідження фактів порушення академічної доброчесності не встановлено. Здобувачем забезпечено дотримання норм законодавства про авторське право, наявні посилання на всі використані джерела, перераховані у списку використаних джерел. Дисертаційна робота виконана самостійно, що підтверджується підписом здобувача на титульній сторінці.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Позитивно оцінюючи загальний рівень дисертаційного дослідження Т. А. Кобця та підкреслюючи його наукову і практичну цінність, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження і рекомендації:

1. У розділі 1 автор розглядає когнітивну безпеку переважно крізь призму загроз і захисту, залишаючи дещо на узбіччі проактивний вимір – когнітивний вплив як інструмент власної державної безпекової політики. Розгляд цього аспекту збагатив би концептуальну картину дослідження та посилив його прикладне значення.

2. При класифікації когнітивних загроз у розділі 2 доцільно було б більш детально розмежувати загрози, що мають зовнішнє походження (цілеспрямована агресія з боку росії), від загроз внутрішнього характеру (органічні дисфункції інформаційного простору, алгоритмічні пастки,

«інформаційні бульбашки»). Такий поділ має суттєве значення для вироблення диференційованих заходів протидії.

3. Структурно-функціональна модель когнітивної безпеки, розроблена у розділі 4, є концептуально цінним результатом. Разом з тим, вона набула б більшої прикладної ваги, якби автор запропонував систему індикаторів або показників, за якими можна виміряти ефективність кожного з шести компонентів моделі. Це зробило б її повноцінним аналітичним інструментом для моніторингу стану когнітивної безпеки.

4. У розділі 3 аналіз технологій інформаційно-психологічних операцій є ґрунтовним. Проте дисертанту варто було б більш системно розглянути питання законодавчого регулювання протидії ІІсО: наявні нормативні прогалини та пропозиції щодо їх усунення. Це посилює б нормативно-правовий блок концептуальної моделі когнітивної безпеки.

5. Аналіз міжнародного досвіду (НАТО, ЄС, Ізраїль) є важливим, проте доцільно було б більш чітко окреслити, які саме елементи кожної з розглянутих моделей є прийнятними для імплементації в українських умовах з урахуванням інституційних, правових та культурних особливостей держави.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний та рекомендаційний характер і жодним чином не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи та її наукового рівня.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Кобця Тараса Анатолійовича на тему «Політико-інформаційний складник когнітивної безпеки сучасної України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що має важливе теоретичне і практичне значення. Робота містить наукову новизну, відповідає спеціальності 052 Політологія та засвідчує

наукову зрілість здобувача, його здатність самостійно проводити наукові дослідження на належному рівні.

Дисертаційна робота «Політико-інформаційний складник когнітивної безпеки сучасної України» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а також вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами). Її автор – Кобець Тарас Анатолійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії х галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
Державного закладу
«Південноукраїнський
національний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського»
« ___ » _____ 2026 р.

Світлана НАУМКІНА